

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

(повне найменування вищого навчального закладу)

Кафедра геоморфології і палеогеографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету

_____ В.І. Біланюк

“ _____ ” _____ 2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Охорона і раціональне використання рельєфу

галузь знань 10 Природничі науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 106 Географія
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація геоморфологія і палеогеографія
(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення географічний
(назва інституту, факультету, відділення)

Розробник: Брусак В.П., канд. географічних наук, доцент кафедри геоморфології і палеогеографії.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри геоморфології і палеогеографії

Протокол № 12 від “15” травня 2017 р.

Завідувач кафедри геоморфології і палеогеографії _____ (Кравчук Я.С.)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ _____ ” _____ 2017 р

Схвалено Вченою радою географічного факультету

Протокол від “ 21 ” червня 2017 року № 5

“21” червня 2017 року Голова _____ (Біланюк В.І.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань <u>10 Природничі науки</u> (шифр, назва)	Нормативна	
		<i>Рік підготовки:</i>	
Розділів – 1	Спеціальність <u>106 Географія</u> (шифр, назва)	1-й	-
		<i>Семестр</i>	
Загальна кількість годин – 105		1-й	-
		<i>Лекції</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 4,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	16 год.	-
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		16 год	-
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		73 год.	-
		ІНДЗ:	
		Вид контролю: залік	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 1:2,3.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: теоретична і методична підготовка студентів у галузі охорони і раціонального використання рельєфу, як складової частини охорони навколишнього природного середовища.

Завдання дисципліни:

– засвоїти зміст основних напрямків природоохоронної геоморфології та її місце у структурі геоморфології як науки,

– ознайомитись з видами впливу різних галузей господарської діяльності на рельєф та регіональними еколого-економічними проблемами України, що пов'язані з господарським використанням рельєфу, а також питаннями охорони і раціонального використання рельєфу у природоохоронному законодавстві України,

– вивчити класифікації геолого-геоморфологічних пам'яток природи, форми їхньої охорони у структурі природно-заповідного фонду України,

– ознайомитись з вітчизняним і міжнародним досвідом охорони геолого-геоморфологічних пам'яток природи, основними напрямками їхнього збереження і використання.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати:

– основні напрямки природоохоронної геоморфології, їхній зміст та методи досліджень,
– види впливу різних галузей господарської діяльності на рельєф та схему районування території України за ступенем техногенного перетворення рельєфу,

- ключові положення природоохоронного законодавства України, пов'язані з охороною і раціональним використанням рельєфу,
- класифікації геолого-геоморфологічних пам'яток природи, побудовані на різних принципах,
- найцінніші геолого-геоморфологічні пам'ятки природи України і світу, вітчизняний і міжнародний досвід їхньої охорони,
- основні проблеми та напрямки збереження геолого-геоморфологічної спадщини України та використання унікальних геолого-геоморфологічних пам'яток природи як об'єктів еколого-просвітницької і виховної роботи,

вміти:

- здобувати інформацію про сучасний стан охорони і використання геолого-геоморфологічних пам'яток природи,
- аналізувати географічні закономірності впливу на рельєф різних видів господарської діяльності та передумови виникнення регіональних екологічних проблем в Україні, пов'язаних з використанням рельєфу,
- класифікувати геолого-геоморфологічні пам'ятки природи за змістовним (предметним) і генетичним принципами, за площею і функціональним призначенням.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні основи та практичний досвід охорони і раціонального використання рельєфу.

Тема 1. Природоохоронна геоморфологія: об'єкт, предмет і методи дослідження та її місце у структурі геоморфологічних дисциплін.

Об'єкт, предмет і завдання вивчення природоохоронної геоморфології. Центри розвитку природоохоронної геоморфології в Україні. Місце природоохоронної геоморфології у структурі геоморфології як науки (за Е.Т.Палієнком (1978)). Основні поняття, терміни і методи досліджень. Місце “Охорони і раціонального використання рельєфу” у системі “Охорони і раціонального використання природних ресурсів” (за Мілановою Є.В., Рябчиковим А.М., 1986).

Тема 2. Основні галузі використання рельєфу в житті і господарській діяльності суспільства.

Основні види впливу різних галузей господарської діяльності (гірничо-добувна промисловість, будівництво промислових об'єктів, населених пунктів і транспортних комунікацій, сільського і лісового господарства, військово-оборонної діяльності тощо) на рельєф. Масштаби впливу на рельєф у минулому і на сучасному етапі розвитку суспільства. Значення рельєфу як фактору активізації шкідливих для суспільства екзогенних геоморфологічних процесів.

Тема 3. Регіональні еколого-економічні проблеми пов'язані з господарським використанням рельєфу.

Природні, соціально-економічні і політичні передумови виникнення еколого-економічних проблем в Україні, пов'язаних з господарським використанням рельєфу. Види і масштаби регіональних екологічних проблем: виникнення “місячних ландшафтів” при гірничо-добувних роботах у різних регіонах України (Кривий Ріг, Донбас, Львівсько-Волинський басейн, Передкарпаття); активізація площинної і лінійної ерозії внаслідок розвитку рільництва в умовах розчленованого рельєфу, формування “бедлендів”; активізація вітрової ерозії на торфорозробках внаслідок переосушення земель Полісся; вторинне засолення ґрунтів внаслідок обводнювальних меліорацій; абразійні процеси на водосховищах Дніпра, Дністра, узбережжі Чорного моря тощо.

Схема районування території України за ступенем техногенного перетворення рельєфу.

Тема 4. Питання раціонального використання і охорони рельєфу в природоохоронному законодавстві України.

Загальна характеристика та короткий огляд питань охорони і раціонального використання рельєфу у природоохоронному законодавстві України (“Закон про охорону навколишнього природного середовища”, “Закон про природно-заповідний фонд”, “Земельний кодекс”, “Лісовий кодекс”, “Кодекс про надра”, “Водний кодекс” тощо).

Форми охорони пам’яток неживої природи у складі природно-заповідного фонду України.

Тема 5. Класифікації геолого-геоморфологічних пам’яток природи.

Зміст понять “пам’ятка природи”, “геологічні пам’ятки”, “геотоп”. Місце геолого-геоморфологічних природоохоронних об’єктів у структурі ландшафтів та їх взаємозв’язок з іншими ландшафтотвірними компонентами. Підходи (генетичний, змістовний, за площею, призначенням, унікальністю) до виділення і класифікації геолого-геоморфологічних пам’яток природи.

Класифікації геолого-геоморфологічних пам’яток за предметним принципом, які розроблені в Україні (Палієнко Е.Т., 1978, 1995; Коротенко Н.Е., Щирица А.С., Каневский А.Я и др., 1987; Гриценко В.П., Іщенко А.А., Русько Ю.О., Шевченко В.І., 1995; Брусак В.П., Зінько Ю.В., 1995; Зінько Ю.В., 1998 та інші), Російській Федерації (Макарихин А.В., 1992; А.В.Лапо, В.И.Давыдов, Н.Г.Пашкевич и др., 1993), Польщі (Alexandrowicz Z., 1993).

Генетична класифікація геоморфологічних об’єктів (пам’яток рельєфу) та особливості їхнього поширення в Україні (за Палієнко Т.Е., 1978, 1997).

Тема 6. Стан вивчення та збереження геолого-геоморфологічних пам’яток природи в Україні.

Стан вивчення і збереження геолого-геоморфологічних пам’яток природи в Україні, форми їх охорони у складі природно-заповідного фонду держави. Довідник-путівник “Геологические памятники Украины” (1987), трьохтомник “Геологічні пам’ятки України” (2006-2007). Розподіл геолого-геоморфологічних пам’яток природи за адміністративними областями та природними регіонами України. Закономірності ландшафтно-зонального поширення геолого-геоморфологічних заповідних об’єктів в Україні. Райони концентрації геолого-геоморфологічних пам’яток природи, природні й науково-дослідницькі передумови диспропорцій їхнього територіального розподілу.

Тема 7. Світовий досвід охорони та збереження геолого-геоморфологічних пам’яток природи.

Досвід охорони та збереження геолого-геоморфологічних пам’яток природи у Франції, Німеччині, Великобританії, Польщі, Російській Федерації, США, Канаді, Японії. Об’єкти геолого-геоморфологічної спадщини Європи і світу, наведені у працю М.Шварцбаха “Великие памятники природы. (Известные места геологических исследований)” (1973).

Цілі і завдання Міжнародного Геологічного Союзу, Європейської асоціації за збереження геологічної спадщини (ProGEO), Європейської мережі геопарків (EGN) і Глобальної мережі геопарків (GGN). Розвиток геотуризму і геоосвіти на базі геопарків.

Тема 8. Геолого-геоморфологічні дослідження на природно-заповідних територіях.

Структура, основні напрямки і завдання геолого-геоморфологічних досліджень на природно-заповідних територіях. Основні методичні вимоги до складання карт різних типів (інвентаризаційних, оціночних, прогнозних) та видів (геологічних: корінних і четвертинних відкладів; геоморфологічних: морфометричних, морфогенетичних, сучасних геоморфологічних процесів). Показники і зміст інвентаризації цінних геологічних і геоморфологічних об’єктів. Підходи, програма і вимоги до організації моніторингу сучасних екзогенних геоморфологічних процесів у межах заповідних об’єктів.

Методика рекреаційної оцінки рельєфу на основі морфографічних і морфометричних показників. Загальна і функціональна оцінка заповідних об’єктів з метою функціонального і рекреаційного зонування їхніх територій.

Тема 9. Основні проблеми та напрямки збереження унікальних геолого-геоморфологічних пам'яток природи.

Основні проблеми та напрямки збереження геолого-геоморфологічної спадщини та унікальних геолого-геоморфологічних пам'яток природи України: наукова інвентаризація пам'яток, створення їхнього кадастру, надання природоохоронного статусу. Використання пам'яток природи як об'єктів еколого-просвітницької і виховної роботи та як об'єктів міжнародного наукового співробітництва.

Перспективна мережа геопарків в Україні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		л	п	ср		л	п	ср
Розділ 1. Теоретичні основи та практичний досвід охорони і раціонального використання рельєфу								
Тема 1. Природоохоронна геоморфологія: об'єкт, предмет і методи дослідження та її місце у структурі геоморфологічних дисциплін.		2		4				
Тема 2. Основні галузі використання рельєфу в житті і господарській діяльності суспільства.		2		8				
Тема 3. Регіональні еколого-економічні проблеми пов'язані з господарським використанням рельєфу.		2		6				
Тема 4. Питання раціонального використання і охорони рельєфу в природоохоронному законодавстві України.		2		6				
Тема 5. Класифікації геолого-геоморфологічних пам'яток природи.		2	6	12				
Тема 6. Стан вивчення та збереження геолого-геоморфологічних пам'яток природи в Україні.		2	4	8				
Тема 7. Світовий досвід охорони та збереження геолого-геоморфологічних пам'яток природи.		2	6	20				
Тема 8. Геолого-геоморфологічні дослідження на природно-заповідних територіях.		1		4				
Тема 9. Основні проблеми та напрямки збереження унікальних геолого-геоморфологічних пам'яток природи.		1		5				
Усього годин	105	16	16	73				

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Класифікація і опис природоохоронних геолого-геоморфологічних об'єктів	6	
2	Геолого-геоморфологічна характеристика і оцінка заповідників і національних парків України. Перспективна мережа геопарків України	4	
3	Мережа геопарків Європи і світу.	6	

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	2	3	4
1	Ознайомитися з місцем природоохоронної геоморфології у структурі геоморфології як науки (за Е.Т.Палієнком (1978)).	4	
2	Ознайомитися з основними галузями використання рельєфу в житті і господарській діяльності суспільства та регіональними еколого-економічними проблемами України, які пов'язані з господарським використанням рельєфу.	14	
3	Ознайомитися питаннями раціонального використання і охорони рельєфу в природоохоронному законодавстві України.	6	
4	Вивчити класифікації геолого-геоморфологічних пам'яток природи, розроблені за змістом, генезисом і розміром об'єктів та їхньою унікальністю і функціональним призначенням.	12	
5	Ознайомитися зі станом вивчення та збереження геолого-геоморфологічних пам'яток природи в Україні.	8	
6	Ознайомитися зі світовим досвідом охорони та збереження геолого-геоморфологічних пам'яток природи. Вивчити перелік основних об'єктів, що увійшли до складу геолого-геоморфологічної спадщини Європи і світу.	20	
7	Ознайомитися з особливостями геоморфологічних досліджень на природно-заповідних територіях.	4	
8	Ознайомитися з основними проблемами та напрямки збереження унікальних геолого-геоморфологічних пам'яток природи	5	
	Разом	73	

9. Методи контролю

Поточне тестування під час лекційних занять та виконання завдань на практичних заняттях. Підсумковий – залік.

10. Розподіл балів, що отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль №1									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	100
10	9	12	12	15	12	12	10	8	

11. Методичне забезпечення.

1. Геологічні пам'ятки України: у 3-х томах / В.П. Безвинний, С.В. Білецький, О.Б. Бобров та ін.; За ред. В.І. Калініна, Д.С. Гуруського Ю.О., І.В. Антакової. – К.: ДІА, 2006. – Т.1 – 320 с. – Т.2 – 345 с. – Т.3. – 350 с.
2. Геологічні пам'ятки природи України: проблеми вивчення, збереження та раціонального використання / Грищенко В.П., Іщенко А.А., Русько Ю.О., Шевченко В.І. – К., 1995. – 60 с.
3. Геологические памятники Украины: Справочник-путеводитель / Коротенко Н.Е., Щирица А.С., Каневский А.Я. и др. – Киев: Наук. думка, 1987. – 156 с.
4. Олійник Я.Б. Природні та етнокультурні феномени України: монографія / Я.Б. Олійник, В.В. Стецюк. – К.: Видавн.-поліграф. центр “Київський університет”, 2008. – 215 с.
5. М. Шварцбах. Великие памятники природы. / Москва: «Мир», 1973. – 329 с.
6. Богуцький А.Б. Дослідження та використання геоспадщини Західної України / А.Б. Богуцький, Ю.В. Зінько // Охорона і менеджмент об'єктів неживої природи на заповідних територіях. Матеріали міжнар. наук.-практ. конфер. – Гримаїлів-Тернопіль: “Джура”, 2008. – С. 22–33.
7. Богуцький А. Геотуристичний бренд “Український Бурштиновий Шлях” / А. Богуцький, М. Мальська, Ю. Зінько, О. Шевчук – Географія і туризм: національний та міжнародний досвід: Матеріали VI Міжнародної наукової конференції. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. – С. 67–75.
8. Боднарченко В. Д. Охрана природы и природных ресурсов / В.Д. Боднарченко, С.М. Стойко, Ю.Ю. Туниця и др. – Львів: Вища школа, 1985. – 192 с.
9. Боднарчук В.Г. Геологические памятники Украины / В.Г. Боднарчук. – Общ-во по распростр. полит. и науч. званий УССР, - Киев: 1961. – 80 с.
10. Борисов В.А. Охраняемые природные территории мира. Национальные парки, заповедники, резерваты / В.А. Борисов. – М.: Агропромиздат, 1985. – 310 с.
11. Брусак В.П. Географічні дослідження в заповідниках // В.П. Брусак, Ю.В. Зінько // Природничі дослідження на Розточчі: Зб. наук.-техн. праць. – Львів: Вид-во УкрДЛТУ, 1995. – С. 5-14.
12. Брусак В. Методичні аспекти класифікації і паспортизації геолого-геоморфологічних пам'яток природи / В. Брусак, В. Бакун. . – Вісник Львівського університету. Серія географічна. – 2011. – Вип. 39.– С. 44–51.
13. Брусак В. Пам'ятки неживої природи Українського Розточчя / Віталій Брусак. – Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.16 – С. 15-21.
14. Брусак В. Перспективи створення геопарку на території Подільських Товтр / В. Брусак, К. Москалюк. – Вісник Львівського університету. Серія географ. – 2012. – Вип. 40. – Ч. 1. – С. 132-141.
15. Брусак В. П. Цінні природні комплекси та об'єкти верхів'я Пруту в межах Чорногори: перспективи екотуристичного використання / В.П. Брусак, Б.В. Сенчина, Д.А. Кричевська // Карпатський край: наукові студії з історії, культури, туризму. – 2012. – № 2. – С. 77–86.
16. Брусак В. Пам'ятки неживої природи Галицького району Івано-Франківської області: сучасний стан та перспективи екотуристичного використання / В. Брусак, Б. Баюнова // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій : Збірник наук. праць. – Львів : Видавн.центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – С. 158–171.
17. Гнатюк Р. Аналіз і природоохоронна оцінка морфологічної різноманітності рельєфу Західної України / Р. Гнатюк, Ю. Зінько // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій : Збірник наукових праць. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – С. 219–226.
18. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – С. 1130–1156.
19. Зінько Ю. Класифікація і територіальне планування природоохоронних геоморфологічних об'єктів / Юрій Зінько. – Вісник Львів. ун-ту. Сер. геогр. – 1998. – Вип. 21. – С. 130–133.

20. Зінько Ю. Заповідні геоморфологічні об'єкти Українських Карпат: структура, особливості поширення та використання / Ю. Зінько, В. Брусак, Р. Гнатюк, Р. Кобзак // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій: Матер. міжнар. семінару присв. 90-річчю від дня народж. проф. П. Цися. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. – С. 260–280.
21. Зінько Ю. В. Проблематика створення геопарків в Українських Карпатах / Ю.В. Зінько, Р.М. Гнатюк, С.Ф. Благодир // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій. – Львів: Видавн. центр Львів. у-ту імені Івана Франка, 2006. – С. 274–281.
22. Зінько Ю.В. Формування міжнародного геопарку “Скелясті Бескиди” як центру геотуризму / Ю.В. Зінько. – Вісник Львів. ун-ту. Серія міжнародні відносини. – 2008. – Вип. 24. – С. 83–93.
23. Зінько Ю. Передумови створення геопарку “Українські Товтри” / Ю. Зінько, О. Шевчук // Охорона і менеджмент об'єктів неживої природи на заповідних територіях: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Гримайлів–Тернопіль: Джура, 2008. – С. 94–99.
24. Зінько Ю.В. Передумови створення геопарку “Дністровський каньйон” / Ю. Зінько, О. Шевчук // Дністровський каньйон – унікальна територія туризму: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – С. 7–12.
25. Зінько Ю.В. Науково-практичні й освітні аспекти геотуризму / Ю.В. Зінько, Я.С. Кравчук, О.М. Шевчук. – Фізична географія та геоморфологія. – К.: ВГЛ “Обрії”, 2009. – Вип. 55. – С. 127–139.
26. Зінько Ю. Міжнародний геопарк “Кам'яний ліс Розточчя”: концепція та програма формування / Ю. Зінько, А. Богущкий, В. Брусак, Р. Гнатюк, О. Шевчук, М. Кромпець, Я. Бурачинський. – Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.16 – С. 33–45.
27. Зінько Ю. В. Оцінка загроз та заходи зі збереження георізноманітності Західної України (геоморфологічний аспект) / Ю. В. Зінько. – Фізична географія і геоморфологія. – К.: ВГЛ “Обрії”, 2010. – Вип. 1(58). – С.90–105.
28. Зінько Ю.В. Менеджмент заповідних геоморфологічних об'єктів Львівщини / Ю.В. Зінько, С.Ф. Благодир, М.І. Іваник, Окс. М. Шевчук. – Фізична географія і геоморфологія. – К.: ВГЛ “Обрії”, 2010. – Вип. 1(58). – С. 209–224.
29. Зінько Ю.В. Геоконсервація: методологічні засади та світова практика / Ю.В. Зінько. – Фізична географія і геоморфологія. – К.: ВГЛ “Обрії”, 2010. – Вип. 4 (61). – С.39–50.
30. Зінько Ю. Геотуристичний потенціал проектного регіонального ландшафтного парку “Стільське горбогір'я” / Ю. Зінько, М. Майданський, Окс. Шевчук // Рекреаційний потенціал Прикарпаття: історія, сучасний стан, перспективи: Матер. наук.-практ. конф. “Стан розвитку екскурсійного обслуговування та проблеми управління рекреаційним комплексом Прикарпаття”. – Вип. 2. – Івано-Франківськ: “Фоліант”, 2010. – С. 105–112.
31. Зінько Ю. Оцінка природоохоронних територій Західного Поділля в контексті формування геопарків / Ю. Зінько // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. Спеціальний випуск. – Тернопіль: СМП “Тайп”. – № 2 (вип. 32). – С. 179–184.
32. Зінько Ю.В. Проектовані геопарки Західної України / Ю.В. Зінько, О.М. Шевчук. – Фізична географія та геоморфологія. – К.: ВГЛ “Обрії”, 2011. – Вип. 3(64). – С. 41–55.
33. Зінько Ю. Геоконсерваційна оцінка та організаційно-територіальне планування геопарку “Вулканічні Карпати” / Ю. Зінько, Я. Кравчук, Я. Хомин, Т. Петрик, О. Шевчук // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій : Збірник наук. праць. – Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – С. 258–273.
34. Кіпчач Ф. Депресивні регіони України: екологічна компонента: монографія / Ф. Кіпчач. – Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 288 с.
35. Кравчук Я.С. Перспективи розвитку вулканічного туризму в межах Вигорлат-Гутинського пасма Українських Карпат / Я.С. Кравчук, О.М. Шевчук // Рекреаційний потенціал Прикарпаття : Історія, сучасний стан, перспективи. – Вип. 3: Матер. міжнар. наук. конф. “Туризм і розвиток регіону” / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ : “Фоліант”, 2011. – С. 261–270.

36. Кравчук Я. Проектовані геопарки Українських Карпат як демонстраційні моделі еволюції Землі / Я. Кравчук, А. Богущкий, В. Брусак, Ю. Зінько, О. Шевчук. – Науковий вісник Чернівецького національного університету : Збірник наук. праць. – Вип. 612-613 : Географія. – Чернівці: ЧНУ імені Юрія Федьковича, 2012. – С. 102–107.
37. Кравчук Я. Перспективи розвитку вулканічного туризму на Закарпатті / Я. Кравчук, О. Шевчук // Географія і туризм: міжнародні виклики українському туризму : Матер. V міжнар. наук. конф. – Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 101–107.
38. Кравчук Я.С. Розвиток мережі геопарків на Західному Поділлі / Я.С. Кравчук, Ю.В. Зінько, В.П. Брусак, К.Л. Москалюк, О.М. Шевчук // Туристичні ресурси як чинник розвитку території: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф.-сем. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2012. – С. 30–37.
39. Лапо А.В. Методические основы изучения геологических памятников природы России / А.В. Лапо, В.И. Давыдов, Н.Г. Пашкевич и др. // – Стратиграфия, геология, корреляция. – 1993. – Т. 1. – №6. – С. 75–83.
40. Миланова Е.В. Использование природных ресурсов и охрана природы: учебн. для геогр. спец. вузов / Е.В. Миланова, А.М. Рябчиков. – М.: Высш. школа, 1986. – 280 с.
41. Москалюк К.Л. Європейський досвід охорони геолого-геоморфологічної спадщини у геопарках / К.Л. Москалюк, В.П. Брусак. – Фізична географія і геоморфологія: міжвідомч. наук. збірник. Вип.1 (58). – К.: ВГЛ “Обрії”, 2010. – С. 105–111.
42. Москалюк К.Л. Стан охорони типових та унікальних геолого-геоморфологічних об’єктів Подільських Товтр / К.Л. Москалюк // Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодення, майбутнє: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. “Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодення, майбутнє”, присвяченої 20-річчю природного заповідника “Медобори”. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – С. 176–181.
43. Москалюк Е. Подольские Толтры: риф на суше. Анализ рельефа для оптимизации природопользования / Екатерина Москалюк. – Saarbrucken : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2011. – 146 с.
44. Палієнко Е. Природоохоронна геоморфологія в Україні / Е. Палієнко // Українська геоморфологія: стан і перспективи: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Львів: Меркатор, 1997. – С. 58–60.
45. Проблемы инвентаризации живой и неживой природы в заповедниках: Сб. научн. труд. АН СССР. - М.: Наука, 1988. - 215 с.
46. Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник. / Н.Ф. Реймерс. – М.: Мысль, 1990. – 637 с.
47. Сіренко І. М. Геотопи північно-західного краю УКЩ і їхнє використання в геотуризмі / І.М. Сіренко. – Вісник Львівського ун-ту. Серія геогр. – 2011. – Вип. 39. – С. 298–312.
48. Скакун Л.З. Розробка українсько-польського геотуристичного шляху “Гео-Карпати” / Л.З. Скакун, Ю.В. Зінько, М.П. Мальська, А.В. Бучинська, Я. Внук, Р. Райхель // Рекреаційний потенціал Прикарпаття : Історія, сучасний стан, перспективи. – Вип.3 : Матер. міжнар. наук. конф. “Туризм і розвиток регіону”. – Івано-Франківськ : “Фоліант”, 2011. – С. 466–471.
49. Шварцбах М. Великие памятники природы. (Известные места геологических исследований). - М.: Мир. – 1973. – 331с.
50. Шевчук О.М. Використання геолого-геоморфологічної спадщини природного заповідника “Медобори” для популяризації наук про Землю / О.М. Шевчук, О.П. Мурська, Г.І. Оліяр // Охорона і менеджмент об’єктів неживої природи на заповідних територіях: матер. міжнар. наук.-практ. конф. “Охорона і менеджмент об’єктів неживої природи на заповідних територіях”. – Гримайлів ; Тернопіль: “Джура”, 2008. – С. 328–331.
51. Шевчук О. Геопарки як форма збереження геоспадщини, розвитку геотуризму та геосвіти / Оксана Шевчук. – Вісник Львівського університету. Серія геогр. – 2010. – Вип.38. – С. 357–370.
52. Шевчук О. Європейські геопарки: збереження геоспадщини і розвиток геотуризму / Оксана Шевчук // Наукові записки Тернопільського національного пед. університету.

- Серія: географія. Спеціальний випуск: Стале природокористування: підходи, проблеми, перспективи. – Тернопіль: СМП “Тайп”, 2010 – № 1 (вип. 27). – С. 369–378.
53. Шевчук О.М. Геотуристичний потенціал Івано-Франківщини / О.М. Шевчук // Рекреаційний потенціал Прикарпаття: історія, сучасний стан, перспективи: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Івано-Франківськ: “Фоліант”, 2009. – С. 352–360.
 54. Шевчук О.М. Геотуристичні атракції Тернопільського Придністер’я / О.М. Шевчук // Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодення, майбутнє: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – С. 929–934.
 55. Шевчук О.М. Об’єкти геоспадщини у межах РЛП “Дністровський каньйон” як елемент краєзнавчих подорожей / О.М. Шевчук // Краєзнавчі матеріали в екологічному туризмі: Проблеми педагогічних технологій: Збірник наукових праць. – Вип. 5-6. – Луцьк, 2009. – С. 194–201.
 56. Шевчук О. Геопарки як форма розвитку геотуризму / О. Шевчук // Географія і туризм: європейський досвід: Матер. IV міжнар. наук.-практ. конфер. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – С. 198–202.
 57. Шевчук О. Методичні засади створення національних геопарків в Україні / О. Шевчук. – Науковий вісник Чернівецького національного університету : Збірник наук. праць. – Вип. 587-588 : Географія. – Чернівці: Вид-во Чернівецького університету, 2011. – С. 82–88.
 58. Шевчук О.М. Організаційно-правові аспекти створення геопарку “Подільський карст” / О.М. Шевчук. – Туристичні ресурси як чинник розвитку території: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф.-сем. – Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – С. 37–43.
 59. Шевчук О. Потенційні геотуристичні об’єкти і регіони України / О. Шевчук – Географія і туризм: національний та міжнародний досвід: Матер. VI Міжнар. наук. конф. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. – С. 407–419.
 60. Шевчук О. Геоосвіта як важливий напрям діяльності геопарків / О. Шевчук // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій: Зб. наук. праць. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – С. 394–401.
 61. Alexandrowicz Z. Geosconservation in Poland for progresses of long-lasting development. – *Przegląd Geologiczny*. – Vol. 56. – nr 8/1, 2008. – p. 579–583.
 62. Bogucki A. Podstawy konceptualne rozwoju sieci geoparków na Ukrainie / Andrij Bogucki, Jaroslaw Krawczuk, Witalij Brusak, Jurij Zińko, Kataryna Moskaluk, Oksana Szewczuk // *Geoparki – Georóżnorodność – Geoturystyka : Streszczenia wystąpień*. – Lublin, 2011. – S. 9-11.
 63. Brusak V. Zabytki przyrody i kultury Roztocza na Ukrainie / Vitalij Brusak, Jurij Zinko, Inna Sirenko // *Roztocze region pogranicza przyrodniczo-kulturowego, Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej. 35 lat ochrony dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego Roztocza regionu pogranicza. Zeszyt I [red: Reszel R., Grabowski T.] wyd. Roztoczańskiego Parku Narodowego*. – 2009. – S. 195-206.
 64. Zińko J. Projektowany geopark “Gipsowy kras Podola” / Jurij Zińko // *Materiały 45 Sympozjum Speleologicznego*. – Krakow, 2011. – S. 109-110.
 65. Богуцький А. Концептуальні і методичні засади обґрунтування мережі геопарків в Україні / Андрій Богуцький, Ярослав Кравчук, Віталій Брусак, Юрій Зінко, Катерина Москалюк, Оксана Шевчук // “Геологічні пам’ятки – яскраві свідчення еволюції Землі”: збірник матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. – К.: Логос, 2011. – С. 143–145. [Електронний ресурс] – Режим доступу [<http://www.museumkiev.org/images/geo/exb/tezi.pdf>]
 66. <http://www.rada.gov.ua/laws/> – сторінка законодавства України.
 67. <http://www.menr.gov.ua/> – сторінка Міністерства охорони навколишнього природного середовища України.
 68. <http://unesco.org.ua/> – сторінка Національної комісії України у справах ЮНЕСКО.
 69. <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks/members/> – сторінка Глобальної мережі геопарків
 70. <http://www.europeangeoparks.org/> – сторінка Європейської мережі геопарків

71. <http://www.nationaler-geopark.de/geopark/nationale-geoparks/nationale-geoparks.html> – сторінка мережі геопарків Німеччини
72. <http://www.unesco.org.uk/geoparks#UK> – сторінка мережі геопарків Великобританії
73. <http://asiapacificgeoparks.org/> – сторінка мережі геопарків Азії і Тихоокеанського регіону

Автор _____ /доц. Брусак В.П./